

Уважаеми граждани,

Във връзка с публично разпространената информация за наказателно производство, свързано с упражнено физическо насилие над млада жена (нанесени 21 порезни рани с макетен нож от неин приятел) и разразилите се дискусии по отношение на правилността на съдебния акт на Окръжен съд Стара Загора, с който е отменена мярката за неотклонение на обвиняемия, си позволяваме да внесем някои разяснения по фактите и правото, защото единствено задълбочаването на знанието за правните средства за защита и функционирането на съдебната власт може да успокои обяснимата обществена тревожност и възмущение, като същевременно бъде ясен знак към всеки пострадал от престъпление, че държавата разполага с власт и инструментариум да го защити адекватно. Същевременно само повишаването на информираността и укрепването на правната култура би осигурило и цивилизован справедлив процес на всеки обвинен в извършване на престъпление. Защитата на всички права (и на пострадалия, и на обвиняемия) е възможна единствено когато се владее силата на правото и се подхожда осъзнато и отговорно. Насилието над всеки човек е правно и човешки нетърпимо. Всеки пострадал разполага с правни средства за защита, а всеки насилник носи юридическа отговорност. Видът на отговорността и неговата тежест зависят от тежестта и обществената опасност на извършеното.

От друга страна, обективната и професионално насочена обществена осведоменост е и адекватната основа, върху която гражданите могат да обсъждат съдебните актове, а органите на съдебна власт, в случай на необходимост – да предприемат съответните действия за задълбочаване на професионалните дебати по определени теми и за собственото си професионално развитие.

I. Публично достъпните факти, които е допустимо да бъдат обсъждани в хода на неприключило разследване и с уважение към презумпцията за невиновност, са следните:

1. В края на юни 2023 г. е започнало досъдебно производство на Районна прокуратура Стара Загора за извършено престъпление срещу телесната неприкосновеност на жена, току-що навършила пълнолетие.

2. Привлечен в качеството на обвиняем за средна телесна повреда (правна квалификация, дефинирана в чл. 129 НК) е мъж, за когото се твърди, че е познат на пострадалата.

3. Прокурор при Районна прокуратура Стара Загора е сезирал Районния съд Стара Загора с искане да наложи на обвиняемия мярка за неотклонение задържане под стража. Районният съд удовлетворява искането. Това означава, че приема, че: а) представените от прокурора доказателства позволяват да се изгради обосновано предположение, че вероятно престъплението, за което се предвижда наказание лишаване от свобода, е извършено, както и че обвиняемият е вероятният извършител; б) събраните по делото доказателства установяват опасност обвиняемият да извърши престъпление в бъдеще или да се укрие.

4. По жалба на обвиняемия на 05.07.2023 г. съответният въззивен съд отменя определението на районния съд, като, видно от публикуваното на официалния сайт на институцията прессъобщение, приема за правилна преценката на първостепенния съд, че съществува обосновано от доказателствата предположение, че обвиняемият е нанесъл на пострадалата многобройни травматични увреждания, но те, заедно и поотделно, според заключението на съдебномедицинската експертиза са ѝ причинили временно разстройство на здравето, неопасно за живота, което съответства по медико-биологичните си характеристики на леката телесна повреда по чл. 130, ал. 1 НК. Наказателното преследване за престъплението лека телесна повреда съгласно чл. 161 НК се възбужда по тѣжба на пострадалия. Тежестта да се докаже обвинението по тѣжба на пострадалия се носи от пострадалия в качеството му на частен тѣжител. По този вид наказателни производства на обвиняемия не се взема мярка за неотклонение. Това са мотивите на окръжния съд да отмени взетата мярка за неотклонение от районния съд.

5. В съдебното заседание прокурорът при Окръжна прокуратура - Стара Загора предлага на съда да отмени определението на районния съд и взетата от него мярка за неотклонение, отново позовавайки се на заключението на съдебномедицинската експертиза.

6. Случаят става публично известен в периода 28.07. - 30.07.2023 г. и поражда силни граждански реакции на съпричастие към пострадалата и тревога за нейната сигурност и развоя на делото.

7. На 31.07.2023 г. обвиняемият е привлечен с второ обвинение за две закани с убийство на пострадалата, отправени чрез интернет приложение, осъществени преди упражненото физическо насилие. Органите на досъдебното производство (разследващите и прокурорът) съобщават, че информацията за тези закани е получена не в началото на разследването, а сега.

II. Разяснения по правото, възможностите за защита, включително защитата от общността чрез критика на съдебните актове и нейните предели на допустимост

1. Първото, което всеки, който не е орган на конкретния наказателен процес (разследващ, прокурор и съдия), е почтено да съобразява в обществената дискусия е, че не познава доказателствата по делото, т.е. да осъзнава рисковете, че не знае всичко, което е необходимо, за да си изгради вярна представа за конкретната история, за отношенията между пострадалата и обвиняемия, за извършените действия, за естеството и тежестта на нанесените увреждания, за доказателствата за самоличността на извършителя. Естествена способност на здравите хора е да съчувстват на всеки пострадал от престъпление, особено на пострадал от престъпление, което представлява упражняване на физическо насилие и причинява страдание и унижение на физически уязвим (физически по-слаб от извършителя) човек. Но тъкмо емпатията и искрената загриженост следва да ни удържа от увлечението да се включваме във въздаване на „улично правосъдие“. „Уличното правосъдие“ и призивите за саморазправа със съдиите и обвиняемия е общ провал, не е поражение само за „обезвластената“ чрез поругаване съдебна власт, но и за самите граждани, защото съзнателно или не те отприщват неуправляеми потоци на човешка агресия, които в един момент, при други обстоятелства, могат да пометат и тях.

3. Мярката за неотклонение не е наказание, т.е. чрез нея не се въздава справедливостта; не се признава подсъдимият за виновен, съответно пострадалият не получава своето дължимо удовлетворение и защита. Тя е процесуален инструмент, който освен че не се налага по дела, водени по тъжба на пострадалия, не се налага и по всяко дело, по което прокурорът повдига обвинение (чл. 56, ал. 1 НПК). Това е така, тъй като законът разумно предпоставя на основата на криминологичното познание, че самото привличане в качеството на обвиняем, което представлява ясен и категоричен знак от страна на държавата към този гражданин, в обичайните случаи е достатъчна принуда, за да се подчини обвиняемия и да търпи процесуалните ограничения, да не се отклонява и да не пречи на процеса до приключването му. Съгласно чл. 31, ал. 4 от Конституцията на Република България не се допускат ограничения на правата на обвиняемия, надхвърлящи необходимото за осъществяване на правосъдието. Това означава, че във всеки отделен случай прокуратурата и съдът са длъжни да търсят най-малката по сила принуда, която е годна, т.е. достатъчна, за да постигне процесуалната си задача - процесът да приключи с окончателен акт за това извършено ли е престъпление и от кого. Поради това не мярката за неотклонение задържане под стража, а присъдата дават пълноценната защита на всеки пострадал, когато обвинението бъде доказано в справедлив процес.

4. По дела, по които поначало не е допустимо налагане на мярка за неотклонение, органите на МВР могат да извършват компетентна превантивна работа, като предупредят писмено обвиняемия да стои на дистанция от пострадалия, ако има нужда от такава защита, и периодично да проверяват дали обвиняемият се съобразява с предписанието.

В конкретния случай няма публично достъпна информация от компетентните органи, нито твърдения в медиите, че след 05.07.2023 г. обвиняемият е предприел действия, застрашаващи сигурността и неприкосновеността на пострадалата, след като Окръжният съд е отменил мярката му за неотклонение.

Ако обвиняемият negliжира значението на процесуалния си статус и извърши такива действия, съществува адекватен правен отговор – повдигане на ново обвинение за престъпление, включително такова, което наказателно се преследва от прокурора.

5. Предвидени са условия и ред за осигуряване на специална защита от страна на държавата на лица, застрашени във връзка с наказателно производство, и на лица, пряко свързани с тях, когато не могат да бъдат защитени със средствата, предвидени в Наказателно-процесуалния кодекс (Закон за защита на лица, застрашени във връзка с наказателното производство). Тази защита е възможна за пострадали от тежки престъпления, каквито са тези, за които обвиняемият е привлечен вчера.

6. „Лека телесна повреда“ е правно понятие, с което НК нарича една от степените на насилствено накърняване на телесния интегритет на човек. В този смисъл квалифицирането на телесната повреда като „лека“ от прокурора или от съда не омаловажава претърпяното от пострадалия.

7. Не всяка лека телесна повреда се преследва по тѣжба на пострадалия. В НК са предвидени по-тежко наказуеми състави за причиняване на лека телесна повреда (например – извършената в условията на домашно насилие и извършената с особена жестокост).

Приетата квалификация на престъплението от Окрѣжния съд е негово суверенно правомощие, засягащо единствено въпроса за степента на временна процесуална принуда по отношение на обвиняемия. Това е ограничена форма на съдебен контрол в досѣдебната фаза на процеса, която не решава съдбата на обвинението.

Прокурорът е този, който в досѣдебното производство решава на кого и за какво престъпление да повдигне обвинение.

8. Наказателните производства за престъпления, които се преследват по тѣжба на пострадалия, са ефективен способ за ангажиране на наказателната отговорност на извършители на такива деяния.

В случаите, когато пострадалият поради безпомощно състояние или зависимост от извършителя на престъплението не може да защити своите права и законни интереси, прокурорът може да встъпи в производството, образувано по тѣжба на пострадалия, във всяко положение на делото и да поеме обвинението (чл. 48 НПК).

9. Разпространяването на снимки на пострадалата, дори когато се твърди, че първоизточникът са нейните близки, също може да се превърне в акт на жестокост, независимо от добрите намерения за постигане на

прозрачност на органите на наказателния процес и в крайна сметка – на справедливост. Има редица научни изследвания, че саморазправата с насилника задълбочава травмата на пострадалия, тъй като той/тя поема отговорността и за насилието, извършено над насилника. Затова хуманните общества предвиждат механизми за своевременна психологическа помощ за пострадалия извън наказателния процес и разбира се - щадяща наказателна процедура.

10. Постигане на цивилизацията, което има дълбок резон, е обвинението в извършване на престъпление да се смята за невинен до влизане в законна сила на присъда, с която се установява противното – че е извършено престъплението, за което прокурорът или частният тъжител е повдигнал обвинение, и подсъдимият е този, който го е извършил. Справедливостта на процеса, по който се стига до присъда, не трябва да бъде поставяна в риск, включително като се създава съмнение, че отгук нататък поради публичния отзвук съдът ще бъде предубеден и ще се произнася безопасно за себе си – по начин, който избягва публичното обругаване, включително с разпространяване на снимката на един от членовете на съдебния състав в социалните мрежи или чрез репортажи по обществената телевизия пред къщата на съдията-докладчик (както беше сторено в централната новинарска емисия на БНТ1 на 30.07.2023 г.)

11. Отношението към съдебния състав от Окръжен съд Стара Загора и най-вече към съдията докладчик също представлява наш общностен провал:

- на съдиите - защото очевидно не сме били достатъчно ефикасни да отстояваме ценностите на правосъдието, така че да заслужим доверието да бъдем чути спокойно;

- на политическите власти - защото не са провели достатъчно убедителни политики, които да разясняват защо е вредно съдът да се обяснява извън делото (има множество международни стандарти в тази насока);

- на всички нас - защото позволихме призови за линч на съдията, разпространяване на нейни лични снимки, на снимки на нейната къща с посочване на населеното място.

Оповестяването на личните данни за наказателен съдия, освен че не носи никаква обществена полза и удовлетворение на пострадалите от престъпление, е опасно. Съдията от окръжен съд разглежда всякакви дела (включително убийства и дейност на тежка организирана престъпност),

поради което е неморално да бъде злепоставян пред страните по всички други дела и да бъде превръщан в лесна мишена за всеки недоволен, психически неустойчив или за всеки общественоопасен, който е готов да мине границата, за да избегне тежка присъда.

12. В последните години, за съжаление, има множество прояви на насилие - домашно, междусъседско, улично между непознати. Съдилищата разглеждат множество такива дела, по които има задържани обвиняеми, има стотици присъди с тежки наказания (по достъпната статистика на МВР са регистрирани през 2022 г. 1228 средни и квалифицирани телесни повреди (по чл. 129, чл. 131 - 131а НК), през 2021 – 1153, 2020 – 1141, 2019 – 1142, 2018 – 1182).

Това го споменаваме не за да омаловажим значението на конкретния пострадал човек – млада жена.

Напротив, нейната адекватна и пълноценна защита е легитимацията на всички държавни усилия. Отбелязваме го, защото дължим уважение на всички пострадали, не само на тези, които са успели да привлекат медийното внимание. В този смисъл равносметката от настоящия случай неизбежно следва да бъде съобразена от съда, цялата правна общност и гражданите. За съжаление, хората винаги ще извършват престъпления, но превантивната работа е от първостепенна важност. Такава работа може да бъде извършвана компетентно, с краткосрочна и дългосрочна перспектива. Има кризи в развитието на обществата и правните системи със заряда на катализатор за промяна на нагласи, гражданска и правна култура. Вярваме, че тази, пред която сме изправени, е такава.

Съюзът на съдиите в България се ангажира до края на 2023г. да проведе професионални дискусии във всички съдебни райони, за да обсъдим как съдът ефективно да използва правомощията си за защита на жертвите на насилие и има ли нужда от законодателни промени в тази насока.

Управителният съвет на ССБ